

RECENZJE, OMÓWIENIA, NOTY

***Konflikt pokoleń a różnice cywilizacyjne w języku i w literaturze
czeskiej*, red. M. Balowski, Wydawnictwo Uniwersytetu im.
Adama Mickiewicza, Poznań 2012, 516 s. ISBN
987–83–926152–24–1.**

Niniejsza praca jest 10 publikacją serii wydawniczej Bohemica Posnaniensia, wydanej przez Instytut Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Redaktorem recenzowanej pracy oraz całej serii jest Mieczysław Balowski. Seria Bohemica Posnaniensia składa się z dwóch edycji: Translatologica oraz Commentationes. Ponieważ w tej serii ukazało się już 10 publikacji, warto przypomnieć wcześniejsze prace, które zostały wydane w latach 2008–2012, a są nimi:

Edycja Translatologica¹

1. Jan Werich, *Fimfarum*, Poznań 2008.
2. Jan Sobotka, *Aforyzmy o was, o nich i o nas*, Poznań 2009.
3. Jan Sobotka, *Aforyzmy z wtedy, z teraz a może i na przyszłość*, Poznań 2010.
4. Jan Skácel, *Dobre rzeczy. Wybór poezji*, Poznań 2010.
8. Jan Sobotka, *Aforyzmy – myśli i zmyślenia*, Poznań 2011.

Edycja Commentationes

5. *Odbicie ważnych wydarzeń historycznych w języku i w literaturze czeskiej*, red. M. Balowski, Poznań 2010.
6. Agata Firlej, *Czarny kruk. O Janie Sácelu i jego poezji*, Poznań 2010.
7. *Na styku kultury polskiej i czeskiej: dziedzictwo, kontynuacja, inspiracje*, red. M. Balowski, Poznań 2011.
9. Jaroslav Hubáček, *Kapitoly o sociolektach a sociolektologii*, Poznań 2012.
10. *Konflikt pokoleń a różnice cywilizacyjne w języku i w literaturze czeskiej*, red. M. Balowski, Poznań 2012.

Omawiana monografia składa się z wprowadzenia oraz pięciu części: I: *Literackie spotkania pokoleń*, II: *Bunt młodego pokolenia a motywy i prądy literackie*, III: *»Pokoleniowy« rozwój języka czeskiego w aktach mowy*, IV: *Tradycja a współ-*

¹ Numery w serii Bohemica Posnaniensia są nadawane kolejnym publikacjom bez względu na to czy należą do edycji Translatologica czy do edycji Commentationes.

czesność w odmianach i stylach języka czeskiego oraz V: *Konflikt pokoleń a różnice cywilizacyjne w przeszłości*. Książkę zamyka indeks nazwisk, który opracowała Grażyna Balowska. Pracę stanowi zbiór artykułów, wygłoszone na konferencji nt.: *Konflikt pokoleń a różnice cywilizacyjne w języku i w literaturze czeskiej*, która została zorganizowana w Raciborzu w dniach 1–2 września 2011 roku. Praca zawiera 43 artykuły. Poniżej zostaną omówione najciekawsze z nich ze względu na poruszoną tematykę, zastosowaną metodologię oraz ujęcie problemu.

Pracę otwiera wprowadzenie (s. 9–26), na które składają się dwa artykuły: Mieczysława Balowskiego oraz Marii Čechovej. M. B a l o w s k i w pracy otwierającej monografię *Konflikt pokoleń i różnice cywilizacyjne w języku czeskim. Zarys problemu*, definiuje takie pojęcia jak: pokolenie, konflikt, wartość, cywilizacja. Ma to zasadnicze znaczenie dla dalszych rozważań, jakie będą podejmowane w całej książce. Rozpoczęcie tej obszernej pracy od ustaleń definicyjnych wprowadza porządek mentalny oraz metodologiczny. Natomiast M. Č e c h o v á ukazuje powiązania, jakie występują między pojęciem pokolenia a współczesnością. Autorka próbuje z językoznawczego punktu widzenia określić, ile musi upłynąć lat, aby można powiedzieć, że narodziło się nowe pokolenie. Ukazuje ona, jak różnie jest definiowane pojęcie pokolenia, uwzględniając kontekst kulturowy.

Część pierwsza, najobszerniejsza, zatytułowana jest *Literackie spotkania pokoleń* (s. 29–241). Składa się na nią 19 artykułów, które poruszają zagadnienie pokolenia, analizowane z punktu widzenia literaturoznawstwa. Autorzy dostrzegają trop pokolenia w wielu utworach czeskiej literatury, których twórcami są: Ivan Matoušek, Emil Hakl, Jan Balabán, Miloš Marten, František Šalda, Stanislav Kostka Neumann, Helena Čapková, Kamil Bednař, Milan Kundera, Ludvík Vaculík, Konstantin Biebl, Kosmas, Eliška Krásnohorská. W tej części znajdują się także prace o charakterze syntetycznym, które starają się podać ogólne cechy dla określonego pokolenia literackiego. A l e š H a m a n w swym artykule *Proměny narativních hlasů v současné české próze* stara się nie tylko dokładnie określić, czym jest literackie pokolenie, ale także jakimi obecnie problemami zajmuje się współczesna czeska proza, powstała na przełomie XX i XXI wieku.

Część druga monografii (s. 255–319), na którą złożyły się 4 artykuły, podejmuje literaturoznawczą analizę zagadnienia buntu młodego pokolenia.

Interesujące poznawczo wiadomości zawarte są w kolejnej części pracy, poświęconej rozwojowi języka czeskiego (s. 323–381). W pięciu artykułach opisano najnowsze tendencje. W tej części chciałbym wspomnieć o artykule D i a n y S v o b o d o v e j *Cizojazyčné prvky a jej ich formy v očích mládeže a dospělých*. Praca jest wynikiem prowadzonych przez Autorkę badań w ramach projektu *Fenomén spisovnosti v současné české jazykové situaci: recepce, realita, perspektiva a vize* (GAČR nr 405/09/0113). Svobodová zebrała materiał badawczy za pomocą opracowanego

kwestionariusza wywiadu, którym przebadła 1511 respondentów dorosłych oraz 1419 osób z grupy młodzieżowej (uczniowie i studenci). Kwestionariusz składał się z 17 pytań, które poruszały problematykę słów anglojęzycznych, pojawiających się w języku czeskim. Tymi słowami były m.in.: *mítink, mejlovat, mejlnout, pírsink, spikr, lídr, zabukovat, esemeska, šoubyznysz, dividičko*. Badania pokazują, że język młodzieży uczącej się jest nasycony słownictwem anglojęzycznym. Autorka proponuje, aby wariantowość tych leksemów stale śledzić i odnotowywać kolejne, które są pochodzenia angielskiego.

Część czwarta, o charakterze językoznawczym, pt. *Tradycja a współczesność w odmianach i stylach języka czeskiego* (s. 385–467) składa się z 7 artykułów. Problematyka tej części oscyluje wokół: pokolenia „starych” i „młodych”, synonimów, nowelistyki Otakara Bystřiny, powieści Jaroslava Rudiša *Konec punktu v Helsinkách*, terminologii komputerowej w języku potocznym Czechów i Polaków oraz prezentacji konfliktu pokoleniowego zawartego w czasopismach dziewczęcych. Moją uwagę przykuł przede wszystkim artykuł Evy Jandíkové *Prezentace generačního konfliktu v dívčích časopisech*. Materiałem badawczym Autorka uczyniła listy, które pisały dziewczęta do czasopism: „Bravo Girl”, „Dívka”, „Top dívky”. Listy zostały opublikowane w wymienionych czasopismach w latach 2009–2011. J a n d í k o v á zauważyła, że młode dziewczęta poruszały w tych listach problemy dotyczące: *matki, ojca, rodziców*. Autorki tych listów omawiały te kwestie najczęściej w opozycji do czegoś lub kogoś. W przypadku kategorii MATKA młode dziewczyny posługiwały się leksemem *mama* lub *mamka*. Matka w analizowanych listach określana jest jako osoba o bogatym doświadczeniu, godna szacunku, partnerka w dialogu, jednakże ukazują także skomplikowane relacje rodzinne, gdy: *mama* ma nowego przyjaciela, córka zaczyna mieć problemy w szkole, chce uprawiać sport (rugby). Kategoria OJCIEC poruszana w listach dotyczy kłótni córki z rodzicem oraz konfliktów wywołanych przez małe zaangażowanie ojca w obowiązki rodzinno-domowe. Jandíková wyróżniła także kategorię RODZICE, która w listach reprezentowana jest przez kłótnię w relacji: ojciec – matka, rodzice – córka, rodzice – inne grupy społeczne. Autorka kończy swoje badania stwierdzeniem, że dorastające dziewczęta mają potrzebę konsultowania z dorosłymi swoich problemów. Ponieważ nie mają takiej możliwości w domu, dlatego decydują się na opisanie swojej trudnej sytuacji w liście, który następnie jest publikowany na łamach czasopisma a redaktor zajmujący się tą częścią periodyku zamieszcza rozwiązanie opisanego problemu.

Ostatnia część monografii, składająca się z 5 artykułów (s. 471–504), zawiera prace, które analizują konflikt pokoleń oraz różnice cywilizacyjne z punktu widzenia przeszłości.

Monografia jest bardzo wartościową publikacją, ponieważ składają się na nią artykuły, które zostały opracowane przez czeskich i polskich bohemistów. Polscy nau-

kowcy reprezentowali następujące ośrodki naukowe: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Raciborzu, Uniwersytet Opolski, Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet Jagielloński. Czescy bohemiści reprezentowali następujące uczelnie wyższe: Uniwersytet im. Jana Purkyně w Ústí nad Labem, Uniwersytet Karola w Pradze, Uniwersytet Pardubicki, Uniwersytet Ostrawski, Uniwersytet Śląski w Opawie, Uniwersytet w Czeskich Budziejowicach, Uniwersytet w Pilźnie, Uniwersytet Masaryka w Brnie, Uniwersytet Palackiego w Ołomuńcu, Uniwersytet w Hradec Králové.

Po zapoznaniu się z zawartością tej obszernej pracy czytelnik będzie mógł uzupełnić swoją wiedzę o aktualne dane, dotyczące współczesnego języka i literatury czeskiej. Wielość ujęć konfliktu pokoleń oraz różnic cywilizacyjnych występujących w języku i literaturze czeskiej na pewno zaciekawi każdego czytelnika, który żywo interesuje się czeszczyzną oraz śledzi tendencje rozwojowe literatury czeskiej.

Sebastian Taboń, Warszawa